

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

3. září 2015*

„Řízení o předběžné otázce — Směrnice 93/13/EHS — Článek 2 písm. b) — Pojem ‚spotřebitel‘ — Smlouva o úvěru uzavřená fyzickou osobu, která vykonává povolání advokáta — Splácení úvěru zajištěného nemovitostí ve vlastnictví advokátní kanceláře dlužníka — Dlužník, který má znalosti nezbytné pro posouzení zneužívající povahy klauzule před podpisem smlouvy“

Ve věci C-110/14,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Judecătoria Oradea (Rumunsko) ze dne 25. února 2014, došlým Soudnímu dvoru dne 7. března 2014, v řízení

Horățiu Ovidiu Costea

proti

SC Volksbank România SA,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení L. Bay Larsen, předseda senátu, K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (zpravodaj)
a A. Prechal, soudci,

generální advokát: P. Cruz Villalón,

vedoucí soudní kanceláře: L. Carrasco Marco, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 28. ledna 2015,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za H. O. Costea, jím samým,
- za SC Volksbank România SA F. Marinăuem, avocat,
- za rumunskou vládu R.-H. Raduem, R. I. Hațieganu a A. Buzoianu, jako zmocněnci,
- za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s M. Santorem, avvocato dello Stato,
- za nizozemskou vládu K. Bulterman a M. Noort, jako zmocněnkyněmi,
- za Evropskou komisi L. Nicolae a M. van Beekem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: rumunština.

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 23. dubna 2015,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi H. O. Costeaou a Volksbank România SA (dále jen „Volksbank“), jehož předmětem je návrh na určení zneužívající povahy klauzule uvedené ve smlouvě o úvěru.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Pátý, devátý a desátý bod odůvodnění směrnice 93/13 uvádí:

„vzhledem k tomu, že obecně vzato, spotřebitelé v jednom státě neznají právní předpisy, které v jiných členských státech platí pro smlouvy o prodeji zboží nebo o poskytování služeb; že tato neznalost je může odradit od přímého objednávání zboží nebo služeb v jiném členském státě;

[...]

vzhledem k tomu, že [...] příjemci zboží nebo služeb by měli být chráněni před zneužitím moci prodávajícího nebo poskytovatele, zejména před jednostranně sepsanými běžnými [adhezními] smlouvami a nepřiměřeným [zneužívajícím] vyloučením základních práv ve smlouvách;

vzhledem k tomu, že účinnější ochrany spotřebitele lze dosáhnout přijetím jednotných právních předpisů v oblasti nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí]; že takové předpisy by se měly vztahovat na všechny smlouvy uzavírané mezi prodávajícími nebo poskytovateli a spotřebiteli; [...]

- 4 Podle čl. 1 odst. 1 této směrnice:

„Účelem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem.“

- 5 Článek 2 uvedené směrnice zní následovně:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

- b) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání;
- c) ‚prodávajícím nebo poskytovatelem‘ fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním.“

6 Článek 6 odst. 1 též směrnice stanoví:

„Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule] použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotýcných nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí].“

Rumunské právo

7 Článek 2 zákona č. 193/2000 o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách, ve znění platném k datu podpisu smlouvy o úvěru, o kterou se jedná ve věci v původním řízení, ve svých odstavcích 1 a 2 stanoví:

„1. ‚Spotřebitelem‘ se rozumí jakákoli fyzická osoba nebo skupina fyzických osob tvořících sdružení, která na základě smlouvy spadající do působnosti tohoto zákona jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní, průmyslové nebo výrobní, řemeslné nebo odborné činnosti.

2. Obchodníkem se rozumí jakákoli fyzická nebo oprávněná právnická osoba, která na základě smlouvy spadající do působnosti tohoto zákona jedná v rámci své obchodní, průmyslové nebo výrobní, řemeslné nebo odborné činnosti, jakož i kdokoli jiný, kdo jedná za stejným účelem, jménem a na účet této osoby.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

8 Pan Costea vykonává povolání advokáta a z tohoto titulu se zabývá případy zejména z oblasti obchodního práva. Dne 4. dubna 2008 uzavřel se společností Volksbank smlouvu o úvěru. Splácení tohoto úvěru bylo zajištěno zástavním právem k nemovitosti ve vlastnictví advokátní kanceláře pana Costea, jejíž jméno je „Ovidiu Costea“. Tato smlouva o úvěru byla podepsána panem Costea jednak jako obligačním dlužníkem a jednak jako zástupcem jeho advokátní kanceláře vzhledem k tomu, že posledně uvedená měla postavení zástavního dlužníka. Téhož dne bylo toto zástavní právo k nemovitosti zřízeno samostatnou dohodou uzavřenou mezi Volksbank a advokátní kancelář, která byla při tomto jednání zastoupena panem Costeou, sepsanou ve formě notářského zápisu.

9 Dne 24. května 2013 podal pan Costea u Judecătoria Oradea (soud prvního stupně v Oradea) návrh jednak na určení zneužívající povahy smluvní klauzule týkající se rizikového poplatku a jednak na zrušení této klauzule a na vrácení tohoto poplatku, který byl zaplacen společnosti Volksbank.

10 Za těchto okolností se Judecătoria Oradea rozhodl přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musí být čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 pro účely definice pojmu ‚spotřebitel‘ vykládán v tom smyslu, že do tohoto pojmu zahrnuje, nebo z něj naopak vylučuje fyzickou osobu, která vykonává povolání advokáta a uzavře s bankou smlouvu o úvěru, aniž byl v této smlouvě upřesněn účel úvěru, přičemž v jejím rámci je jakožto zástavní dlužník uvedena advokátní kancelář dotýcné fyzické osoby?“

K předběžné otázce

Úvodní poznámky

11 Předkládající soud ve svém předkládacím rozhodnutí konstatuje, že smlouva o úvěru, o kterou se jedná ve věci v původním řízení, neuvádí, za jakým účelem byl dotčený úvěr poskytnut.

- 12 Rumunská vláda a Evropská komise naopak uvádí, že tato smlouva v části týkající se předmětu smlouvy upřesňuje, že úvěr byl poskytnut k „pokrytí běžných osobních výdajů“ pana Costey.
- 13 Je však třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že v rámci řízení podle článku 267 SFEU založeného na jasné dělbě činností mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem je Soudní dvůr oprávněn rozhodovat pouze o výkladu nebo platnosti právního předpisu Unie, a to na základě skutečností, které mu sdělil vnitrostátní soud. Pokud jde konkrétně o skutkové omyly obsažené v předkládacím rozhodnutí, stačí připomenout, že není na Soudním dvoru, nýbrž na vnitrostátním soudu, aby zjistil skutečnosti, které vedly ke sporu, a vyvodil z nich důsledky pro rozhodnutí, které má vydat (viz rozsudek Traum, C-492/13, EU:C:2014:2267, bod 19 a citovaná judikatura).

K předběžné otázce

- 14 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že fyzická osoba vykonávající povolání advokáta, která uzavře s bankou smlouvu o úvěru, aniž je v této smlouvě upřesněn účel úvěru, může být považována za „spotřebitele“ ve smyslu tohoto ustanovení. Kromě toho se předkládající soud táže Soudního dvora na dopad, který v této souvislosti má okolnost, že pohledávka vzniklá na základě uvedené smlouvy je zajištěna zástavním právem k nemovitosti, které tato osoba zřídila jako zástupce své advokátní kanceláře a týká se takového majetku určeného k výkonu povolání uvedené osoby, jako je nemovitost ve vlastnictví této kanceláře.
- 15 V tomto ohledu je třeba připomenout, jak uvádí desátý bod odůvodnění směrnice 93/13, že jednotné právní předpisy v oblasti zneužívajících klauzulí by se měly vztahovat na všechny smlouvy uzavírané mezi „prodávajícími nebo poskytovateli“ a „spotřebiteli“, tyto pojmy jsou definovány v čl. 2 písm. b) a c) této směrnice.
- 16 Podle těchto definic je „spotřebitelem“ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje uvedená směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání. „Prodávajícím nebo poskytovatelem“ je dále fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje směrnice 93/13, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním.
- 17 Uvedená směrnice tedy smlouvy, na které se vztahuje, definuje prostřednictvím odkazu na určitou vlastnost smluvních stran podle toho, zda jednájí v rámci podnikatelské činnosti, či nikoli (rozsudek Asbeek Brusse a de Man Garabito, EU:C:2013:341, bod 30, jakož i Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 21).
- 18 Toto kritérium odpovídá myšlence, ze které vychází systém ochrany zavedený touto směrnicí, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli jak z hlediska vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistupuje na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah (rozsudek Asbeek Brusse a de Man Garabito, EU:C:2013:341, bod 31, jakož i Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 22).
- 19 S ohledem na takové nerovné postavení čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že zneužívající klauzule nejsou pro spotřebitele závazné. Jedná se o kogentní ustanovení, které směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může nastolit rovnost mezi těmito smluvními stranami (rozsudek Sánchez Morcillo a Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, bod 23 a citovaná judikatura).
- 20 Současné je třeba připomenout, že jedna a tatáž osoba může jednat jako spotřebitel v rámci některých transakcí a v rámci jiných transakcí jako prodávající nebo poskytovatel.

- 21 Pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 má, jak v bodech 28 až 33 svého stanoviska zdůrazňuje generální advokát, objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, která má tato osoba skutečně k dispozici.
- 22 Vnitrostátní soud, kterému byl předložen spor týkající se smlouvy, jež může spadat do rozsahu působnosti této směrnice, je povinen s ohledem na veškeré důkazy, a zejména ustanovení této smlouvy ověřit, zda lze dlužníka kvalifikovat jako spotřebitele ve smyslu uvedené směrnice (obdobně viz rozsudek Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, bod 48).
- 23 Za tímto účelem musí vnitrostátní soud zohlednit všechny okolnosti projednávané věci, a zejména povahu zboží nebo služeb, které jsou předmětem posuzované smlouvy, umožňující prokázat, za jakým účelem bylo toto zboží nebo služba pořízena.
- 24 Pokud jde o služby nabízené advokáty v rámci smluv o poskytování právních služeb, Soudní dvůr již zohlednil nerovnost mezi „klienty-spotřebiteli“ a advokáty, a to zejména v důsledku asymetrie informací mezi těmito smluvními stranami (viz rozsudek Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, body 23 a 24).
- 25 Tato úvaha nicméně nemůže vyloučit možnost kvalifikovat advokáta jako „spotřebitele“ ve smyslu čl. 2 písm. b) uvedené směrnice, pokud tento advokát jedná za účelem, který nespadá do rámce výkonu jeho povolání (obdobně viz rozsudek Di Pinto, C-361/89, EU:C:1991:118, bod 15).
- 26 Advokát, který uzavírá s fyzickou či právnickou osobou jednající v rámci své obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání smlouvu, která zejména díky tomu, že se netýká činnosti jeho kanceláře, není spojena s výkonem povolání advokáta, se vůči této osobě totiž nachází v nerovném postavení uvedeném v bodě 18 tohoto rozsudku.
- 27 V takovémto případě, i když je nutno vycházet z toho, že advokát disponuje vysokou úrovní odborných znalostí (viz rozsudek Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 23), neumožňuje tato skutečnost vycházet z toho, že vůči prodávajícímu nebo poskytovateli není slabší stranou. Jak totiž bylo uvedeno v bodě 18 tohoto rozsudku, nerovné postavení spotřebitele vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, kterému má čelit systém ochrany zavedený směrnicí 93/13, se týká jak úrovně informovanosti spotřebitele, tak jeho vyjednávací síly za existence podmínek předem vyhotovených prodávajícím nebo poskytovatelem, jejichž obsah nemůže spotřebitel ovlivnit.
- 28 Pokud jde o okolnost, že pohledávka vzniklá na základě dotyčné smlouvy je zajištěna zástavním právem k nemovitosti, které bylo zřízeno advokátem jako zástupcem jeho advokátní kanceláře, a týká se takového majetku určeného k výkonu povolání tohoto advokáta, jako je nemovitost ve vlastnictví této kanceláře, je třeba konstatovat, jak v bodech 52 až 54 svého stanoviska zdůraznil generální advokát, že nemá dopad na posouzení uvedené v bodech 22 a 23 tohoto rozsudku.
- 29 Věc v původním řízení se totiž týká určení toho, zda osoba, která uzavřela hlavní smlouvu, to znamená smlouvu o úvěru, má postavení spotřebitele, nebo prodávajícího nebo poskytovatele, a nikoli určení postavení této osoby v rámci akcesorického smluvního vztahu, tj. zástavního práva k nemovitosti, které zajišťuje splacení dluhu vzniklého na základě hlavní smlouvy. V takové věci, jako je věc dotčená ve věci v původním řízení, kvalifikace advokáta jakožto spotřebitele, nebo prodávajícího či poskytovatele v rámci jeho závazku ze zástavního práva k nemovitosti proto nemůže určovat jeho postavení v rámci hlavní smlouvy o úvěru.
- 30 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět, že čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že fyzická osoba vykonávající povolání advokáta, která uzavře s bankou smlouvu o úvěru, aniž je v této smlouvě upřesněn účel úvěru, může být považována za „spotřebitele“ ve smyslu tohoto ustanovení, pokud uvedená smlouva nesouvisí s výkonem povolání tohoto advokáta. Okolnost, že pohledávka vzniklá na základě uvedené smlouvy je

zajištěna zástavním právem k nemovitosti, které tato osoba zřídila jako zástupce své advokátní kanceláře a týká se takového majetku určeného k výkonu povolání uvedené osoby, jako je nemovitost ve vlastnictví této kanceláře, není v této souvislosti relevantní.

K nákladům řízení

- 31 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

Článek 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že fyzická osoba vykonávající povolání advokáta, která uzavře s bankou smlouvu o úvěru, aniž je v této smlouvě upřesněn účel úvěru, může být považována za „spotřebitele“ ve smyslu tohoto ustanovení, pokud uvedená smlouva nesouvisí s výkonem povolání tohoto advokáta. Okolnost, že pohledávka vzniklá na základě uvedené smlouvy je zajištěna zástavním právem k nemovitosti, které tato osoba zřídila jako zástupce své advokátní kanceláře a týká se takového majetku určeného k výkonu povolání uvedené osoby, jako je nemovitost ve vlastnictví této kanceláře, není v této souvislosti relevantní.

Podpisy.